

דף הרהיבית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית ההוראה לענייני דיבת

גליון ק"ב
יום טוב שבועות
ופרשת נשא
נושא השבוע
שאלות בהלכות ריבית
בענין תשלום מראש
לשבת התאחדות

פסקי הלכות

א. לדרוש את התשלום מראש

מצוי הרבה בעלי מלאכה שדורשים מהלקוחות בשעת הזמנה לשלם את הכסף מראש, ובוה מבטיחים את העיסוק, ויש בזה כמה אופנים לברר באיזה אופן יש בזה חשש ריבית שאסרו חכמים מחשש שאפילו אם יתייקר המחיר, ישאר בשבילו המחיר שהיה מתחילה, ואולי בגלל ששילם מראש שהיה למוכר הלואה לכן הסכים להשאיר לו את המחיר.

1. אם יש למוכר את כל הסחורה שהוא מוכר לו, אין בזה איסור.

2. אם אין לו את הסחורה, שייך בזה איסור.

א] אלא שבזמננו [שיש הרבה אופנים לקבל הלואות מכל מיני מקומות] מצוי הרבה שמה שהמוכרים דורשים את הכסף מהלוקח בשעת ההזמנה, זה רק בגלל הסדר, שאצלם הסדר הוא שכשמומינים צריך לשלם, ולא בגלל שהוא צריך עכשיו את הכסף דוקא, באופן כזה, מעיקר הדין אין בזה חשש ריבית, ומכל מקום קשה להקל על דבר שאסרו חז"ל, אלא אם יש לנו ראיה ברורה שהסיבה שהוא מבטיח את המחיר לזקוק שלו, זה לא בגלל שיש לו הנאה של ההלוואה, אלא בגלל שכך הוא הסדר אצלו.

וכגון אם ידוע שגם בלי שהיה משלם מראש, היה גם כן מוכן להבטיח לו מחיר הזה, בגלל שהזמין בזמן הזול, וכגון מי שמוכן לקבל צ"ק דחוי, או צ"ק פקדון כדי להבטיח את התשלום, אבל אינו דורש את התשלום מראש בגלל שצריך את הכסף מראש, באופן זה אין בזה איסור ריבית.

ב] אבל אם אינו מוכן לקבל צ"ק דחוי בגלל שהוא צריך את הכסף מראש, יש איסור לקבל תשלום מראש ולהתחייב לספק אחר כך סחורה במחיר של היום, אם אין לו את כל הסחורה, ומכל מקום על ידי היתר עיסקא יכולים לעשות בהיתר.

דבר העורך

בעמדנו בימי הג' השבועות יש להעתיק לשון הגמרא מסכת שבת דף פח: כשהמלאכים טענו שלא יתנו את התורה לבני ישראל, והקב"ה אמר למשה רבינו אחוז בכסא כבודי והשיב להן תשובה, "אמר לפני רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה פתיב בה 1. אגבי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אמר להן למצרים וידתם, לפניה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, 2. שוב מה פתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שריון שעבדו עבודת גלולים, 3. שוב מה פתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות, 4. שוב מה פתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם, 5. שוב מה פתיב בה פד את אביו ואת אמו, אב ואם יש לכם, 6.7.8. שוב מה פתיב בה לא תרצח, לא תנאף, לא תגנב, קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקב"ה" וכ'.

מבואר בספרים הק' שבגמרא זו, שהתכלית שבני ישראל קיבלו את התורה זה שהם יתעסקו במשא ובמתן, ואפילו הכי יקפידו על כל התרי"ג מצוות, ולכן דוקא בני ישראל זכו לקבל את התורה, שהם יכולים להיות חיי העולם הזה, ולהתנהג על פי התורה, וזה לא שייך אצל המלאכים.

ולכן יש לנו ללמוד חשיבות המצוות כגון הנהגת האדם במשא ומתן שלו, שלא יכשל הלילה באיסורים גזל אונאה וריבית, ובוה זוכה שיש לו שייכות לנתנית התורה, שבשביל אנשים אלו קיבלו בני ישראל את התורה, שהגם שעוסקים במשא ובמתן, אפילו הכי נזהרים שיהיה על פי ההלכה.

הפינה של הילדים

צריך עקשו גוגואים ולכן מוכר לו יותר בזול

[אין במאמר זה כונה להתיר לסחר בתלמוד תורה במיני ממתקים, אבל ללמד ההלכות]

יש ילד שסוחר בגוגואים שמוכר כל מיני מוצרים או דברי מאכל תמורת שילדים משלמים לו על זה גוגואים, 'רפאל' היה צריך גוגואים בשביל איזה דבר, ולא היה לו, נגש לחבירו 'שבתי' שישדע שהוא רוצה לקנות חטיפים] והציע לשבתי שיתן לו עקשו 20 גוגואים, ותמורת זה אמר לו 'רפאל' אמן לה מקר חטיף 'צ'יפס' שיש לי בבית, [ובדרך כלל מוכר את זה 30 גוגואים], ושבתי רצה את הצ'יפס, ורצה לתן לו 20 גוגואים, יש לנו לשאל האם יש כאן שאלה של רבית שבגלל שמשלם מיד עוד לפני שמקבל את הצ'יפס, לכן משלם יותר זול.

תשובה

אם יש לו את הצ'יפס בבית, באפן זה הדין שמתר ל'שבתי' לשלם מראש 20 גוגואים לרפאל חברו, אפילו שידע שגה יותר זול ממה שחברים מוכרים לחברים אחרים, אבל יזהר שלא יאמר ל'שבתי' שרק בגלל שאתה משלם לי עקשו אני מוכר לה במחיר 20 גוגואים, ואם היית משלם לי מקר היית מוכר לה 30 גוגואים, שאם מפרש לו, יש פנה אסור, שגבר שבגלל שהקדים לשלם לו לכן מקבל יותר זול. אבל אם אינו אומר לו כלום, רק מציע לו שיקול לקנות היום במחיר 20 גוגואים, מפינו שיש לו בבית מתר.

ואם אין לו בביתו את החטיף, אם שם בפתה אין יודעים מחיר קבוע למכר חטיף פנה, ואין נכר שמוכר לו בזול גם כן מתר, [התר אין שומתו ידוע]. [ובתנאי שלא יפרש שמוכר לו בזול], אבל אם נכר שמוכר לו בזול אסור.

להארות והערות בעניני הגליון אפשר
לפנות בטלפון 0548447085 או
במייל y0548447085@gmail.com

שאלות בהלכות ריבית
בטלפון בית ההוראה
02-501-5920

גליון זה
נודב לכבוד מתן תורה
על ידי החפץ בעילום שמו

תשלום על אירוח של שבת, או שבת התאחדות בשעת ההרשמה [חלק ב']

מעשה א.

בקבוצה אחת פירסמו שבס"ד יתקיים שבת התאחדות בכפר ... בשבת פרשת בהעלותך, ויש להרשם עד יום שני פרשת נשא, והמחיר מסובסד ועומד על 300 ש"ח, ויש להעביר את התשלום בזמן ההרשמה.

מעשה ב.

שני ידידים החליטו לנסוע למקומות הקדושים, באוקריינא, והזמינו כרטיסים טיסה, והזמינו מקום בהכנסת אורחים להיות שם בשבת, ואמרו שהמחיר הוא 600 ש"ח לשבת, וכדי להזמין צריכים הם לשלם את כל הכסף בשעת ההזמנה.

יש לברר מצד הלכות ריבית.

האם יש איסור במה שמקדימים לשלם מראש על הוצאות השבת בזמן ההרשמה, וקובעים מחיר על הוצאות של השבת, ואף אם המחירים יעלו ויהיה יותר הוצאות, אפילו הכי לא ישלמו יותר.

או שיש על זה היתר, ואם יש היתר מהו היתר, והאם יש איזה תנאים שיהיה מותר.

תשובה

תשלום מראש על השבת התאחדות

א. יש להבחין בזה
שאם משלמים מראש וקונים עם הכסף הזה זכות לקבל כל הנצרך לשבת, אכילה שתיה לינה דרשות וכו', שייך כאן פסיקה, ובודאי יש כאן הקדמת מעות, שהרי הזמן הראוי לתשלום מדינא זה כשכבר קיבלו את כל השבת, [או בערב שבת כשכבר קיבל את המיטה וכבר התחיל את השכירות], וכשמקדימים לשלם מראש בשעת ההרשמה יש כאן הקדמת מעות, ונידון כהלואה, וממילא יש כאן חשש איסור, אולי לבסוף יתייקרו האוטובוסים, השתיה, וכדומה, ובגלל ששילם מראש לכן ישאירו לו המחיר, ולא ישלם יותר אפילו אם יעלה סכום הוצאות השבת.

ב. כשזה שותפות אין זה פסיקה ואין בזה איסור

ולכן בדוגמא הראשון שחברים בבית המדרש, מתארגנים לנסיעה לשבת, למטרה להתחזק בתורה ויראת שמים, והגבאי המארגן הוא אחד מהחברים, שעיקר כוונתו זה לעזור לכל בני החבורה ודואג לצרכי השבת בשליחות כולם, [ובאמת בכסף שאסף מכל האברכים אסור לו להשתמש עם זה לצורך דברים אחרים, רק אם יש אומדנא שהאברכים המקדימים תנאים לו רשות, יענין ח"מ רצ"ב 10"ו] אין הכוונה שהגבאי מתחייב לספק את

השבת במחיר זה שקבעו, אלא לוקח כסף בשליחות כולם לקנות, ולא שייך איסור ריבית על היוקר.

ג. ומכיון שזה שליחות

[1] לכן אם לבסוף מאיזה סיבה שהיא לא יוכל להתקיים השבת יחזיר את הכסף ששילמו, [2] ולכן גם האחריות על כל המוצרים שקנו זה על כל המשתתפים, שאם חלילה יהיה איזה אונס יהיה הפסד כולם, [3] ולכן גם מן הדין אם לבסוף יהיה ההוצאות יותר יוכל האחראי לגבות מכל אחד יותר, [אלא שבדרך כלל לא יעשה כן או מפני אי נעימות, או בגלל שלא יאמינו לו, וכדומה, או בגלל שרוצה לשמור על דיבורו, אבל לא בגלל שהתחייב לספק לכולם את כל השבת במחיר זה].

וכל שכן בהרבה אופנים שעלות של הוצאות השבת לכל משתתף שוה הרבה יותר, [כגון 450 ש"ח], ושאר הכסף משיגים מתורמים שונים שנותנים למען המצוה, בודאי מוכח שעיקר התשלום זה רק שותפות, ולכן שפיר יש להתיר לגבות את הכסף מראש, ואין שייך בזה איסור מחשש שיתייקרו המוצרים ויקבל את הכל במחיר שקבעו מראש.

בציור ב' שמזמין שבת זה קניה ולא שליחות

אבל באופן שאינו כן, כמו שמצוי במקומות אירוח, [הכנסת אורחים במקומות הקדושים], שמשלם כסף ומזמין את כל צרכי השבת, ויש לדון אם דורשים שישלמו להם את הכסף בשעת ההרשמה, [ואינם מוכנים לקבל צ'ק דחוי], האם מותר לשלם מראש ולקבוע את המחיר.

ה. היתר אין שומתו ידוע

אולם בהרבה פעמים, אם אין מחירון לשבת במקום ההוא, שייך היתר ש'אין שומתו ידוע', [היינו שבאופן שאין ידוע מחיר להזמנת צרכי שבת במקום אירוח זה, שיכול לומר 400 ש"ח ויכול לומר 450 ש"ח, ואין יודעים מה המחיר האמיתי], יש להתיר לשלם מראש על הזמנת אירוח לשבת. אבל אם זה מקום שידוע שיש לו מחיר, שייך בזה איסור לשלם מראש, שהרי יכול לעלות המחיר, [אם לא שייך ההיתר הקודם].

ו. דוקא אם אינו מפרש

וגם כשמוותר יזהר מאוד שלא יפרש לו שבגלל שמקדים לשלם יהיה מחיר הזה, ואם ישלם רק אחר כך אינו מבטיח לו מחיר זה, שאם אומר לו רק אם אתה משלם עכשיו יהיה לך מחיר הזה, פירש לו שבגלל שהקדים לשלם לכן מבטיח לו את המחיר.

ג. אם מוכנים גם לקבל צ'ק דחוי בודאי מותר

אם עיקר כוונת המוכר זה למען הסדר, שיותר קל לו בזה שיודע שאינו צריך עוד לגבות את הכסף, או כדי שהלוקח לא יחזור בו ויפסיד מכך, [שכבר מבשל בשבילו, או שכבר אמר לאנשים אחרים שאין לו מקום לשבת זו, ואם לבסוף לא יגיע יפסיד]. וראי' [שזה כוונתו] שהרי מוכן גם לקבל צ'ק דחוי, באופן זה בודאי יצאנו מכל שאלה, שבודאי אינו מבטיח את המחיר בגלל שהוא צריך את הקדמת מעות, אלא בגלל שהזמין בזמן שהיה מחיר הזה.

ד. אם כוונתו גם בשביל שצריך את הכסף עכשיו - שייך איסור

אבל אם אינו מוכן לקבל צ'ק דחוי, כגון אם הוא רוצה כבר את הכסף, אם כן דינו כפסיקה, שיש איסור לשלם את התשלום מראש, [אפילו אם אין זה מחיר יותר זול]. [וכן היתר שיש לו' למוכר לא שייך כאן, מכיון שאין לו את האוכל הנדרש],

העולה להלכה

א. באירגון שבת התאחדות וכדומה, בדרך כלל המארגן הוא רק שליח לקנות ולארגן, ואינו מוכר שמתחייב לספק כל צרכי השבת, לכן בדרך כלל אין בזה שום איסור להקדים לשלם מראש.

ב. באופן שמזמין באופן פרטי חדר אירוח עם אשיל לשבת, שזה הפכם ממש, וצריך לשלם את הכסף מראש.

אם המוכר מוכן לקבל את התשלום בשעת ההזמנה גם בצי' דחוי וכדומה, וכוונת המוכר שדורש את הכסף מראש זה רק למען הסדר הטוב, או כדי לבטח את המקח שלא יחזור בו, מותר לדרוש את כל הכסף מראש.

אבל אם רוצה בשעת ההרשמה תשלום מזומן [או צ'ק מזומן דוקא, אפילו שגם בלי זה הוא כבר מבטיח], שייך איסור לשלם מראש, אפילו אם אינו משלם יותר בזול.

ואם אין מחיר ידוע כמה שוה הזמנה כזו, יש להתיר לשלם מראש, אבל אסור לפרש שבגלל שמשלם מראש יקבל מחיר זה, אלא רק לומר שזה המחיר.

[וכן עוד יש היתר לדרוש את הכסף מראש, אם המוכר אינו מבטיח את המחיר, [או ע"י היתר עיסקא], אבל לא נהוג כן].